

NAGY PÉTER

Hogyan keressünk vízimalmot a kataszteri térképen?

Pápateszér malmai*

A vízimalom-kutatásaim során számos hasznos tanácsot kaptam dr. Balázs György néprajzkutatótól, a levelezésünk során ezen építménytípus kutatásának fontosságáról készített összefoglalóját az engedélyével most közkinccsé is teszem.

„A folyó vízenergiájának felhasználása munkavégzésre az egyik legrégebb módja a természeti erők munkába fogásának. A 19. század végétől a századfordulón át az első világháborúig nagyon sok kis vízimalom növelte meg teljesítményét, hogy az örlőkőpár mellé hengerszéket, ahhoz transzmissziót, felvonókat, szitát, koptatót tudjon működtetni, s az új divatnak megfelelően, többféle, de főként hófehér lisztet tudjon előállítani. Ennek ellenére a 19–20. század fordulójától a hagyományos malmok – vízi-, száraz- és szélmalomok – száma és főképpen a gabonafeldolgozásban, lisztörlésben betöltött szerepük, teljesítményük arányai drasztikusan csökkentek a hengerszékekkel örlő gőzmalomokkal, majd motoros malmokkal szemben.

A második világháború előtt meglévő 3870 malomból 1948-ra 2270 maradt. 1948-ban azért írták össze a magántulajdonban lévő üzemeket, gyárakat, hogy előkészítsék az államosítást. A kommunista hatalom 1948 és 1961 között 1819 magántulajdonú malmot szüntetett meg, az összes malmoknak 1/5-e maradt meg. 1956 után új lendületet kapott a szocialista hatalom, 1961 és 1964 között további 255 malmot szereltek le, takarmánykeverő üzemek, raktárak lettek belőlük. Amelyiket nem akarták tovább használni (körzetesíteni és termelőszövetkezet, megyei takarmányforgalmi vállalat kezelésébe

adni), azokat lezárták, a gépeket elvitték, ha nem sikerült kiszerezni, összetörték, a vízikerekeket ki kellett venni a helyéről, a zsilipeket elrontani, megsemmisíteni mindent.

Mára néhány tucat maradt csupán, elsősorban üres épület, a belső berendezést a még megmaradtak közül is többnyire széthordták. A mára megmaradtak átvészelve négy-öt évtized állást, pusztulást, egymás után újulnak meg önkormányzatok, magántulajdonosok kezén.”

Pápateszéren a 19. század első felében a pápai Bakonyalja karsztforrásainak vizén 25 kis gabonaörlő malom működött. Az Esterházy grófok pápai uradalmának lajstromozott iratai között van egy 1799. május 9. keltezésű, címlapján latin, tartalmában magyar nyelvű dokumentum, amely felsorolja azon malmokat, „melyeket a Mlgos Pápai Uraságh engedelmeiből részében vagy Contractus mellett árendában jobbágyai bírnak”.¹ A felsorolásban 25 pápateszéri malom szerepel. Az 1857. évi földadó-kataszteri felmérés térképei és iratai, valamint az 1860-as években felvett pápateszéri ingatlan-nyilvántartási telekjegyzőkönyvek ugyancsak 25 vízimalmot jelölnek.²

Az alábbiakban a pápateszéri kataszteri felmérés (térkép és telekkönyv), a pápateszéri telekjegyzőkönyvek, a vízikönyvek és több éves terepi munka alapján mutatom be az egykor volt 25 pápateszéri patakmalom, amelyek közül mára négy épületet tulajdonosaik felújítottak, és 2019-ben megalakult a Pápateszéri Molnár Céh Egyesület.³

* A levéltári kutatásaimat és a terepi munkámat 2012 és 2016 között a Norvég Civil Támogatási Alap, 2020 és 2022 között a Magyar Falu program segítette. Hasznos tanácsokat kaptam dr. Hajósy Adrienne geofizikustól, első vízimalmos könyvem szerkesztőjétől, dr. Balázs György néprajzkutatótól, könyvem lektorától, valamint e cikk írása során a kataszteri jegyzőkönyv német szövegének értelmezéséhez dr. Török Enikőtől, a Magyar Nemzeti Levéltár (= MNL) főlevéltárosától.

1 MNL Országos Levéltára (= OL), P 1216 Magánlevéltárak, Családi fondok, levéltárak, Esterházy család levéltárai, Esterházy család ifjabb fraknoi grófi ágának levéltárai, A pápai uradalom lajstromozott iratai, 35. csomó 40–50. p.

2 MNL OL, S 78 Térképtár, Kataszteri gyűjtemény, Térképek (= S 78) 2389.; S 79 Térképtár, Kataszteri gyűjtemény, Iratok (= S 79) 1504.-(1-7.).

■ Pápateszér kataszteri térképe, 1857 (MNL OL, S 78-2389.)

A vízimalmot a malomépülethez rajzolt ☼ szimbólum jelöli, Pápateszér község bel- és külterületén 25 ilyen jelölést találunk az 1857-ben felvett kataszteri térképen, valamennyi gabona-őrölő malom volt.⁴

Georeferált térképek

A vízimalmok helyének meghatározására, a kataszteri térképen való kereséshez elsőként javaslom az Arcanum Térképek (<https://www.>

3 NAGY PÉTER: *Pápateszéri molnárcsaládok*. Pápateszér, 2019. NAGY PÉTER: *A pápateszéri malmok vízikönyvei*. Győr, 2014. (= NAGY, 2014). WÖLLER ISTVÁN: *Pápateszéri malmok. Válogatás a helytörténeti, munkásmozgalmi és üzemtörténeti pályázatokból, szakdolgozatokból*. Veszprém, 1978. 81–120.

4 Az 1856. felmérési utasítás jelmagyarázata elérhető a *Catastrum* honlapján: <https://www.catastrum.hu/index.php/hu/jog/instruction/1856-evi-utasitas/jelkulcs>.

arcanum.com/hu/maps/) honlap használatát.⁵ Kattintsunk a Kataszteri térképek feliratra, majd a keresőbe írjuk be a település nevét, amelynek vízimalmait szeretnénk kutatni. Válasszuk a műholdas alaptérképet, majd a teljes képernyő módot és nagyítsuk föl a térképet a szükséges mértékig. Az átlátszóság állításával össze tudjuk vetni a kataszteri térképet a mai állapottal: a műholdas alaptérképen látható, ha a malomépület még áll. A kataszteri térképen keressünk ☼ szimbólummal jelölt malomépületeket a településen található vízfolyások mentén, a folyásirány szerinti sorrendben.

■ Malomjelölés Pápateszér kataszteri térképén, amely a B2 feynyőfői Kis malmot mutatja (MNL OL, S 78-2389.)

Pápateszért illetően megkönnyíti a keresést, hogy 20 esetben külön helyrajzi számmal (hrsz.) jelölt malomtó is tartozik a malomhoz, ezeket könnyű megtalálni a térképen, van azonban 5 olyan malom – az S2, S3, S4, S5 és S6 –, amelyekhez nem tartozik malomtó, ezeket nehéz felismerni.

Mielőtt elkezdenénk a munkát, készítsük el az 1. táblázatot, amelyben majd rögzítjük a térképen felfedezett malmok adatait: az általunk kialakított azonosító jelet, a malomépület és – ha van – a malomtó kataszteri térképről leolvasott helyrajzi számát, a georeferált térképről megállapított GPS-koordinátákat és az esetleges megjegyzéseket.

A kataszteri térképen megtalált vízimalom GPS-koordinátáinak megállapításához vigyük a kurzort a malomépületnek arra a részére, ahol a térképész ☼ szimbólummal jelölte a vízikereket. Ekkor a képernyő alján, középen megjelennek a

kurzor helyzet mutató koordináták, ezeket másoljuk be a táblázatunk megfelelő helyére. Miután rögzítettük a malom helyét, vigyük a kurzort a képernyő jobb felső sarkába, és az átlátszóságot 100%-ról fokozatosan közelítsük a 0%-hoz. Látni fogjuk, hogy a mai állapotot mutató térképen áll-e még ott épület. Később, a terepi munka során e koordináták segítségével találjuk majd meg a keresett malomépületet, vagy ha az már nem áll, annak helyét.

■ A B2 malomépület földrajzi koordinátái: a keleti hosszúság, az északi szélesség

Pápateszéren három vízfolyáson találunk vízimalmokat, ennek megfelelően a folyásirány és a vízfolyás kezdőbetűje szerint a Bánya-éren B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, B8, B9, B10, B11, B12, B13, B14, a Körtvély-patakon K1, K2, K3 és a Szakács-éren S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8 azonosító jellel láttam el a malmokat. Ezek a malomnevek a későbbi egyértelmű azonosításához kellene.

A Bánya-ér malmjai

A Bánya-éren Pápateszér külterületén, folyásirány szerint az első a B1 malom, ezen a vízfolyáson 14 malom volt összesen. A táblázatban a malmok azonosítója után megadom

1. táblázat

azonosító jel	malomépület hrsz.	malomtó hrsz.	GPS-koordináta (keleti hosszúság)	GPS-koordináta (északi szélesség)	megjegyzés
---------------	-------------------	---------------	-----------------------------------	-----------------------------------	------------

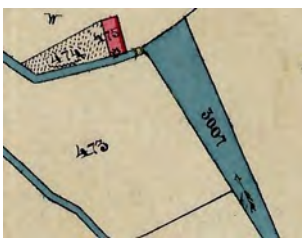

⁵ A Habsburg Birodalom – benne a Magyar Királyság - történelmi térképeinek georeferált változata – egy több országra kiterjedő, nagyszabású együttműködés eredményeként, például az Osztrák Állami Levéltár és az MNL részvételével, 2014 óta elérhető az Arcanum Adatbázis Kft. honlapján (korábban www.mapire.eu).

a malomépület és a hozzá tartozó telkeknek az 1857. évi térképen és birtokrészletli jegyzőkönyvben szereplő adatait (művelési ág,

hrsz.), a malom korabeli megnevezését mai helyesírással. Külön oszlopban az 1857. évi térkép részletét közlöm.

<p>B1 – malomépület (2146. hrsz.), malomtó (2147. hrsz.), mellette gyümölcsös (2148., 2149. hrsz.) Mészáros malom</p>		<p>B7 – malomépület (1511. hrsz.), malomtó (1518. hrsz.), konyhakert (1510. hrsz.) Szigeti malom⁶</p>	
<p>B2 – malomépület (2144. hrsz.), malomtó (2145. hrsz.) Fenyőfői kis malom</p>		<p>B8 – malomépület (1508. hrsz.), malomtó (1507. hrsz.), szántó (1499., 1501., 1504., 1506. hrsz.), kaszáló (1500., 1502., 1503., 1505. hrsz.), malomtó melletti vizes terület (1509. hrsz.) Teszéri helység alsó malma</p>	
<p>B3 – malomépület (2141. hrsz.), malomtó (2142. hrsz.), mocsár, malomtó-farok (2143. hrsz.) Simony malom</p>		<p>B9 – malomépület (1487. hrsz.), malomtó (1490. hrsz.), kopár terület (1489. hrsz.), kaszáló (1488., 1491. hrsz.) Bolla malom</p>	
<p>B4 – malomépület (2091. hrsz.), malomtó (2092. hrsz.) Fenyőfői községi malom (Fenyőfőer Gemeinde Mühle)</p>		<p>B10 – malomépület (1455. hrsz.), malomtó (1452. hrsz.), gyümölcsökert (1454. hrsz.), legelő (1453., 1456. hrsz.) Kuti malom</p>	
<p>B5 – malomépület (2059. hrsz.), malomtó (2060. hrsz.), konyhakert (2058. hrsz.) Andrási malom</p>			
<p>B6 – malomépület (2055. hrsz.), malomtó (2056. hrsz.), konyhakert (2054. hrsz.), kaszáló, malomtó-farok (2057. hrsz.) Horvát, másképp Égett malom</p>			

⁶ A katastreri telekkönyv szerint a B7 malomhoz tartozó, 1518. hrsz. alatti, 1 katastrális hold és 51 négyszögöl területű malomtó 116. szám alatt Koncz Ferenc tulajdonában volt 1857-ben. MNL OL, MNL OL, S 79. 1504.-1.

<p>B11 – malomépület (475. hrsz.), konyhakert (474. hrsz.) Teszéri kis malom</p>	
<p>B12 – malomépület (866. hrsz.), malomtó (862. hrsz.), konyhakert (865. hrsz.), szántó (864. hrsz.), legelő (863, 867. hrsz.), kaszáló (858. hrsz.) Lukáts malom</p>	
<p>B13 – malomépület (1146. hrsz.), malomtó (1142. hrsz.), konyhakert (1145. hrsz.), szántó (1144. hrsz.), kaszáló (1143., 1147. hrsz.) Sági család malma</p>	
<p>B14 – malomépület (1068. hrsz.), malomtó (1064. hrsz.), szántó (1066., 1067. hrsz.), legelő (1065. hrsz.), kaszáló (1069. hrsz.) Fancsali malom</p>	

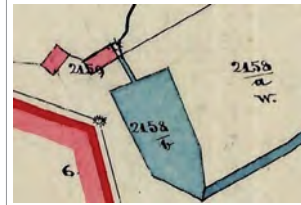

A Körtvél-patak malmjai

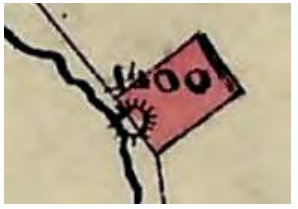

A Körtvél-patakon Pápateszér külterületén három malom van összesen, folyásirány szerinti első a K1 jelű malom.

<p>K1 – malomépület (1948. hrsz.), malomtó (1949. hrsz.), gyümölcsös (1947. hrsz.) Stekli malom</p>	
<p>K2 – malomépület (1426. hrsz.), malomtó (1427. hrsz.), gyümölcsös (1425. hrsz.), legelő (1428., 1438. hrsz.) Tóth János malom</p>	
<p>K3 – malomépület (19. hrsz.), malomtó (1439. hrsz.), konyhakert (18. hrsz.) Csigi malom</p>	

A Szakács-ér malmjai

A Szakács-ér Pápateszér külterületén nyolc malomot működtetett, a folyásirány szerinti első az S1 jelű malom.

<p>S1 – malomépület (2159. hrsz.), malomtó (2158/b hrsz.), legelő (2158/a hrsz.) Izsa malom</p>	
<p>S2 – malomépület (2173. hrsz.) Bognár malom</p>	

<p>S3 – malomépület (2174. hrsz.) alsó Márton malom</p>	
<p>S4 – malomépület (2176. hrsz.) felső Márton malom</p>	
<p>S5 – malomépület (2181. hrsz.) Szücsi malom</p>	
<p>S6 – malomépület (1400. hrsz.) Csóthi malom</p>	
<p>S7 – malomépület (1367. hrsz.), malomtó (1365., 1368., 1371. hrsz.), mocsár (1369. hrsz.) Szabó malom</p>	
<p>S8 – malomépület (1363. hrsz.), malomtó (1361. hrsz.), kaszáló (1360., 1362., 1364. hrsz.) Teszéri helység malma</p>	

Terepi munka

Miután a georeferált térképek segítségével meghatároztuk a malmok helyét, rögzítettük a GPS-koordinátákat és elkészítettük a malmok adatait tartalmazó 2. táblázatot, mehetünk terepi munkára, megkereshetjük, vajon áll-e még

■ A Pápateszéri Molnár Céh Egyesület tagjai a felújított Bögi malom (K1) előtt 2020-ban

■ A felújított Schvarcz malom (B10) ma vendégház

■ Tábla az egykori Fenyőfői községi malom (B4) helyén

2. táblázat

azonosító jel	malomépület hrsz.	malomtó hrsz.	GPS -koordináta (keleti hosszúság)	GPS -koordináta (északi szélesség)	malombirtok helyszínelési száma a telek-jegyzőkönyvben
A Bánya-ér malmai Pápateszéren					
B1	2146	2147	17.75513	47.37073	981
B2	2144	2145	17.75269	47.37062	979
B3	2141	2142	17.74738	47.37139	973
B4	2091	2091	17.74149	47.37309	963
B5	2059	2060	17.73806	47.37475	955
B6	2055	2056	17.73281	47.37616	949
B7	1511	1518	17.72370	47.37799	755
B8	1508	1507	17.72075	47.37931	753
B9	1487	1490	17.71733	47.38209	748
B10	1455	1452	17.71348	47.38443	735
B11	475	-	17.70673	47.38912	238
B12	866	862	17.70262	47.39268	547
B13	1146	1142	17.69943	47.39951	625
B14	1068	1064	17.69672	47.40251	607
A Körtvél-patak malmai Pápateszéren					
K1	1948	1949	17.71510	47.37058	763
K2	1426	1427	17.71217	47.37342	768
K3	19	1439	17.70401	47.37959	19
A Szakács-ér malmai Pápateszéren					
S1	2159	2158b	17.70441	47.35002	-
S2	2173	-	17.70309	47.35431	985
S3	2174	-	17.70047	47.35917	986
S4	2176	-	17.69711	47.36410	987
S5	2181	-	17.69063	47.37024	731
S6	1400	-	17.68792	47.37597	722
S7	1367	1368	17.68153	47.38749	703
S8	1363	1365	17.67770	47.39254	694

a malomépület, vagy már csak a malomhelyet tudjuk beazonosítani.

Pápateszéren az egykori huszonöt malomból kilenc épület (B1, B2, B3, B8, B14, K3, S1, S4, S5) ma már nem áll, ezek helyét a Pápateszéri Molnár Céh Egyesület tagjai táblákkal jelölték. Két malomépület (B7, B9) ma is lakott, négyet a tulajdonosok felújítottak (B5, B6, B10, K1).

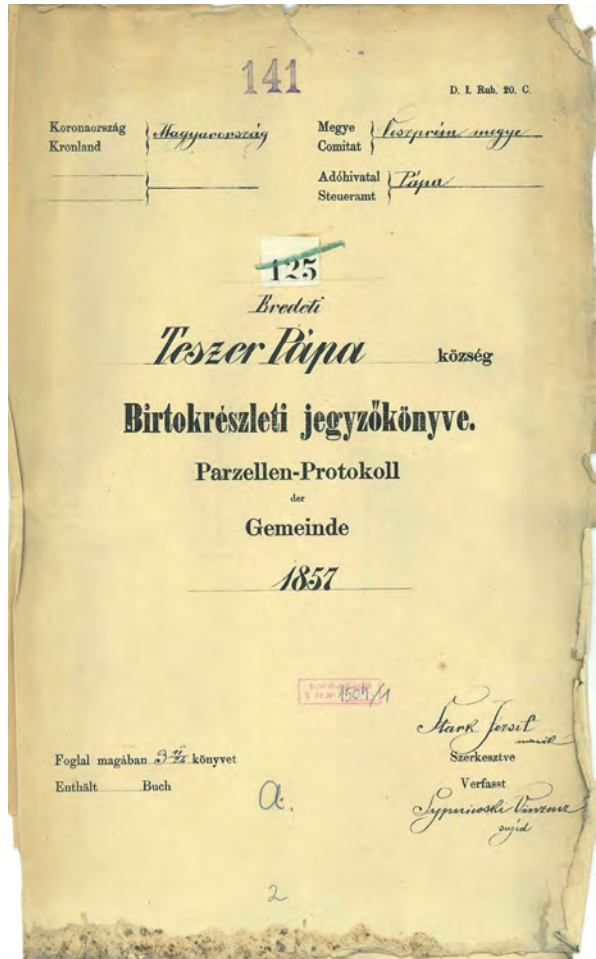
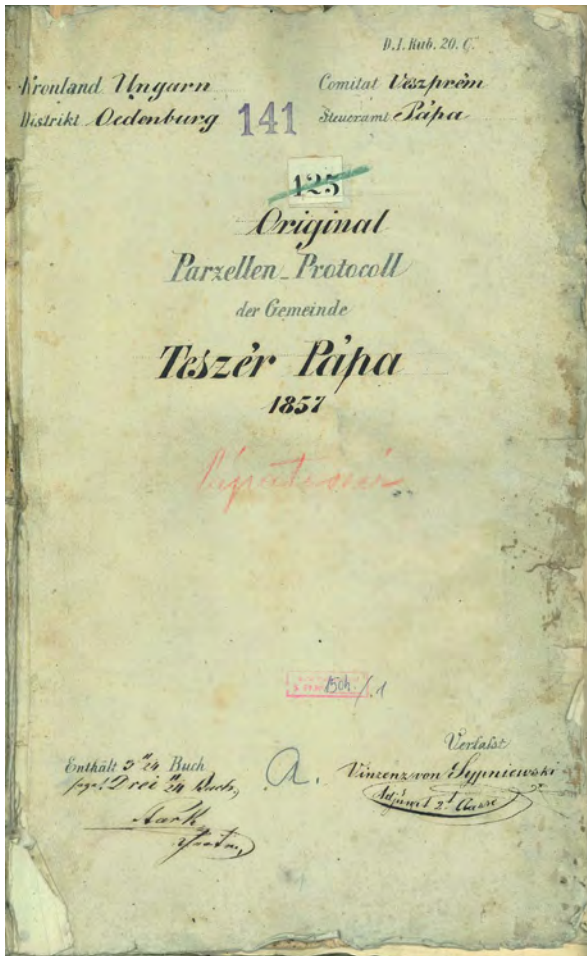
Négy további pápateszéri malom (B11, B13, S2, S7) romos állapotban várja, hogy felújítsák, nyolc egykori malomnak ma már csak a falmaradványai fedezhetők fel (B4, B12, K2, S3, S6, S8).

Levéltári kutatás

A malomépületek és malomtavak térképről leolvasott helyrajzi számainak ismeretében kezdhethetünk hozzá a kataszteri telekkönyv adatainak feldolgozásához.

Pápateszér 1857. évi kataszteri telekkönyve, korabeli megnevezéssel birtokrészteli jegyzőkönyve (*Original Parzellen Protocoll der Gemeinde Teszér – Pápa 1857*) német nyelvű, a táblázat fejléce magyar és német nyelvű. A későbbiekben elkészült a címoldal magyar nyelvű változata is.⁷

7 A telekkönyvet Vinzenz von Sypniewski és Josef Stark készítette. MNL OL, S 79. 1504.-1.

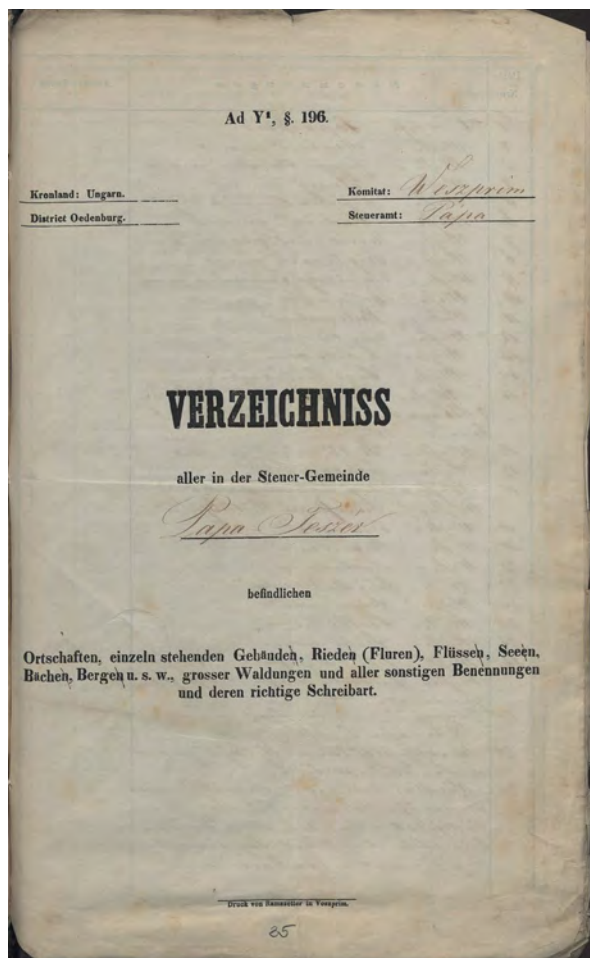
■ Pápateszér kataszteri teleggönyvének német és magyar nyelvű címlapja, 1857 (MNL OL, S 79. 1504.-1.)

Birtokállapotú főkönyv lapjának oldala. Blattsseite des Besitz-Stand-Hauptbuches.	A lap száma Nr. des Blattes	A dűllő megnevezése Benennung des Riedes	A birtokrészlet száma Nr. der Parzelle	Törvényes Minősége Gesetzliche Eigenschaft		A földbirtokos Des Grundeigenthümers				
				földesúri Gutsherrlicher	telkek Sessional-szabad eladása frei veräußerlich.	ház-száma Haus-Nr.	Kereszt és vezeték neve Vor- und Zuname	Állapotja Stand	lakhelye Wohnort	
										földbirtok Grund

■ Pápateszér kataszteri teleggönyvének kétnyelvű fejléce, 1857 (MNL OL, S 79. 1504.-1.)

17	1		Ersterhazy Gf Familie							1288
18	1	162	Ersterhazy Gf Familie							272
19	1	162								25
20	1		2 Horvat György Lt. Lúner							190

■ A K3 malom (19. hrsz.) Pápateszér kataszteri teleggönyvében, 1857. A művelési ág rovatban: Wohngebäude Mühle samt Hof (MNL OL, S 79. 1504.-1.)

■ Pápateszér kataszteri helynévjegyzékének címlapja, 1857 (MNL OL, S 79. 1504.-3.)

A 328 oldalas telekkönyv tartalmát össze kellett vetni a georeferált térképek alapján az általam összeállított, a malomépületek és malomtavak helyrajzi számait tartalmazó táblázattal.

A kataszteri telekkönyv 3–4., 55–56., 93–94., 113–114., 121–122., 143–144., 147–148., 149–150., 153–154., 155–156., 157–158., 201–202., 213–214., 215–216., 221–222., 223–224., 225–226. oldalain összesen 25 malomépület és 19 malomtó adatait találtam meg. Egyes malmokhoz tartozott konyhakert (*Gemüsegarten*) és gyümölcsös (*Obstgarten*), néhány esetben legelő (*Weide*), kaszáló (*Wiese*) és/vagy szántó (*Acker*) is, másoknál a malomépülethez (*Wohngebäude*, *Mühle sam[m]t Hof*) nem tartozott más ingatlan (B2, B4, S2, S3, S4, S5, S6). A legkisebb épület a B5 malom volt (16 négyszögöl), a legnagyobb a B3 malom (70 négyszögöl). A legkisebb malomtó az S1 malomé 313 négyszögöl, a legnagyobb az

Post-Nro	Benennungen
1	Mühle Papa Teszér
2	Mühle "Königs" genannt
3	Mühle "Fischer'sches malom" genannt
4	Mühle "Hörner" genannt
5	Mühle "Fischer'sches malom" genannt
6	Mühle "Ladner's" genannt
7	Mühle "Korvat" alias "Eget malom" genannt
8	Mühle "Bogt malom" genannt
9	Mühle "Fischer'sches malom" genannt
10	Mühle "Della malom" genannt
11	Mühle "Reiti malom" "
12	Mühle "Fischer'sches malom" "
13	Mühle "Kortats malom" "
14	Mühle "Sági család malom" "
15	Mühle "Fischer'sches malom" genannt Bánya vice genannt für alle ob. benannten Mühlen.
16	Mühle "Stekli malom" genannt
17	Mühle "Fischl'sches malom" "
18	Mühle "Csigi malom" für die Mühle für den Fischer'sches malom
19	Mühle "Bisa malom"
20	Mühle "Wagner malom"
21	Mühle "aloclaten malom"
22	Mühle "Fischer'sches malom"
23	Mühle "Bisari malom"
24	Mühle "Kochi malom"
25	Mühle "Szabó malom"
26	Mühle "Fischer'sches malom" genannt Mühle für die Fischer'sches malom genannt.

■ A 25 pápateszéri malom 1857-ben, helyben ismert nevével, a kataszteri helynévjegyzékben az egyedül álló épületek (einzeln stehenden Gebäuden) között, 1857 (MNL OL, S 79. 1504.-3.)

S7 malom tava 4 kat. hold és 972 négyszögöl, utóbbi fele a szomszéd község, Bakonyszentiván területére esett. A pápateszéri malmok tulajdonosa 1857-ben – egy kivétellel – a földesúr, gróf Esterházy Pál és családja. Az egy kivétel az S6 Csóthi malom (1400. hrsz.), ez – ha a kataszteri jegyzőkönyv adata nem téves – ebben az időben Szabó Imre földműves tulajdonában volt, aki családjával a 45. szám alatt lakott, és a malommal együtt 18 kat. hold és 1368 négyszögöl birtoka volt Pápateszéren.

A 25 pápateszéri malom 1857-ben helyben ismert nevét a kataszteri felmérés során készített helynévjegyzék (*Verzeichniss aller in der Steuer-Gemeinde Papa-Teszér befindlichen Ortschaften, einzeln stehenden Gebäuden, Rieden, /Fluren/, Flüssen, Seen, Bächen, Bergen, usw., grosser Waldungen und aller sonstigen Benennungen*)

3. táblázat

Post-Nro [Sorszám]	Benennungen [Megnevezések]	Anmerkung [Megjegyzés]
2.	Mühle „Mészáros” genannt	B1
3.	Mühle „fenyőfői Kis malom” genannt	B2
4.	Mühle „Simony” genannt	B3
5.	Mühle „fenyőfőer Gemeinde Mühle”	B4
6.	Mühle „Andrási” genannt	B5
7.	Mühle „Horvát - anders Égett malom” genannt	B6
8.	Mühle „Szigeti malom” genannt	B7
9.	Mühle „Teszéri helység alsó malma” genannt	B8
10.	Mühle „Bolla malom” genannt	B9
11.	Mühle „Kuti malom” genannt	B10
12.	Mühle „Teszéri Kis malom” genannt	B11
13.	Mühle „Lukats malom” genannt	B12
14.	Mühle „Sági család malom” genannt	B13
15.	Mühle „Fancsali malom” genannt für alle Oben benannten Mühlen am Fluss „Bánya vize”	B14
16.	Mühle „Stekli malom” genannt	K1
17.	Mühle „Toth János malom” genannt	K2
18.	Mühle „Csigi malom” genannt - die drei Mühlen sind von Flüsschen „Körtvélyfői ér”	K3
19.	Mühle „Izsa malom”	S1
20.	Mühle „Bognár malom”	S2
21.	Mühle „alsó Márton malom”	S3
22.	Mühle „felső Márton malom”	S4
23.	Mühle „Szücsi malom”	S5
24.	Mühle „Csothi malom”	S6
25.	Mühle „Szabó malom”	S7
26.	Mühle „Teszéri helység malma” die Mühlen sind alle am Flüsschen „Görgőér” genannt.	S8

und deren richtige Schreibart) tartalmazza, amit a 3. táblázatban rögzítettünk.⁸

Időrendben elsőként a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárban kutattam a pápateszéri malmok vízikönyveit 2012/13-ban.⁹ Ezt követően az MNL Veszprém Vármegyei Levéltár (VeVL) Pápai Fióklevéltárában kutattam a 25

pápateszéri malomingatlan telekjegyzőkönyveit, telekkönyvi betéteit 2015/16-ban.¹⁰ Ezzel párhuzamosan kezdtem használni az Arcanum weboldalán fokozatosan elérhetővé váló georeferált kataszteri térképeket. 2018-tól online és személyesen is kutattam a pápateszéri anyakönyvekben, ennek eredményeképpen

8 MNL OL, S 79. 1504.-3.

9 Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár (= KVL), VI.21. Székesfehérvári Kultúrmérnöki Hivatal iratai 157. és 158. doboz. NAGY, 2014.

10 MNL VeVL, VII.5.b.2.-42. A jogszolgáltatás területi szakszervei, Pápai Törvényszék, 1875-től Járásbíróság iratai, Telekkönyvi iratok (= VII.5.b), Telekjegyzőkönyvek, Pápateszér 13., 14., 163., 168., 169., 170., 171., 172., 173., 174., 175., 176., 177., 178., 179., 249., 250., 251., 252., 253., 254., 255., 256., 257., 483. sz. NAGY PÉTER: *Pápateszéri molnárcsaládok*. Pápateszér, 2019.

elkészítettem *A pápateszéri molnárok és feleségeik* című, még nem publikált adatbázist.¹¹ Személyesen és online is kutattam az MNL Veszprém Vármegyei Levéltárában. 2021-ben fölvettem a kapcsolatot az MNL Országos Levéltárával, digitális másolatot kértem és kaptam Pápateszér kataszteri térképszelvényeiről. 2022-től személyesen is kutattam az MNL OL Bécsi kapu téri levéltárában, valamint online a következő iratokat: a kataszteri telekkönyvet, a házsámjegyzéket, a birtokosok névjegyzékét, a helynévjegyzéket, a talajhasználati kimutatást, a felvételi előrajzot és a lakóházak jegyzékét.¹²

A források értelmezésénél gondot okozott, hogy a földadó-kataszteri felmérés helyrajzi számai (*Parzellen-Zahlen*) és az ingatlannyilvántartási telekjegyzőkönyvek helyszínelési számai (*Lokalisierung-Zahlen*) Pápateszér esetében nem egyeznek. Ennek oka, hogy a malmok tulajdonjogát igazoló 1886. évi községi bizonyítvány és az ennek alapján az 1885. évi XXIII. törvény előírásai szerint kiállított vízikönyvek a telekjegyzőkönyvek helyszínelési számai szerint tartották nyilván a malmokat, így adták ki a vízjogi engedélyeket is.¹³ Hiába dolgoztam föl a kataszteri felmérés malomépületekre vonatkozó helyrajzi számait, és vettem össze a telekjegyzőkönyvek malombirtokra vonatkozó helyszínelési számaival, a 25 pápateszéri malom közül mindössze egy esetben egyezett a két szám, a belterületi K1 malom esetében, ahol a kataszteri telekkönyvben és a telekjegyzőkönyvben egyaránt 19. hrsz. szerepel.

Mivel a malmok tulajdonjogát igazoló községi bizonyítványban és a későbbi vízjogi engedélyekben egyaránt a telekjegyzőkönyv helyrajzi (helyszínelési) számai szerepelnek, ez megnehezíti a malmok azonosítását a kataszteri iratokban

■ A B3 malom a 252. sz. pápateszéri telekjegyzőkönyvben, alul a 973-as helyszínelési szám (MNL VeVL, VII.5.b.2.-42.)

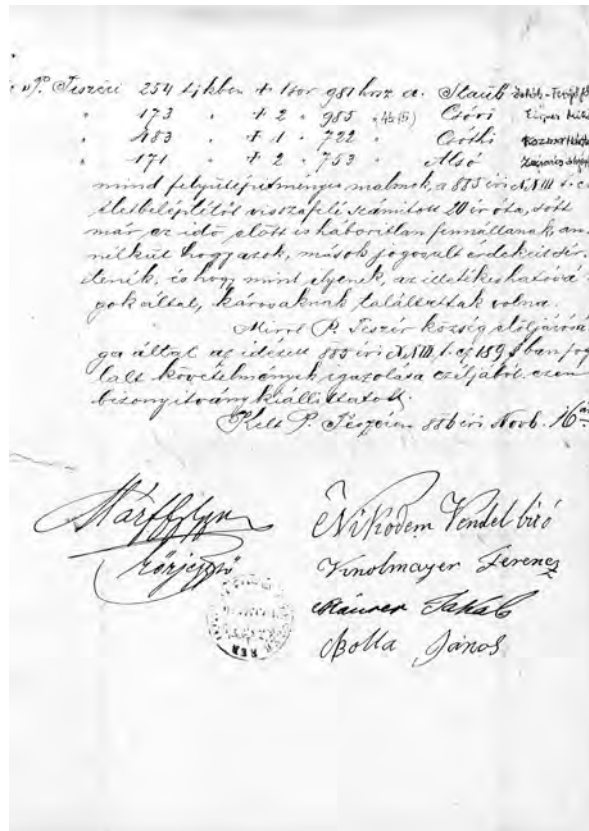
a telekjegyzőkönyvek, valamint a vízikönyvek helyrajzi számai alapján. Például a Bánya-éren, a forrás után harmadikként épült malom (B3) a pápateszéri kataszteri telekkönyvben 2147. hrsz. alatt, a 252. számú telekjegyzőkönyvben 973. helyszínelési szám alatt szerepel. Az 1886-ban keltezett községi bizonyítvány és az ennek alapján végül 1909-ben Fekete Imre és társai nevére kiállított alispáni engedélyokirat a 252. sz. pápateszéri telekjegyzőkönyv 973. helyszínelési számát adja meg.

A kutatómunkát megkönnyíti, hogy az MNL OL-ban folyó tudományos alapkutató program eredményeképpen a kataszteri telekkönyvek jelentős része már digitálisan is elérhető a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon

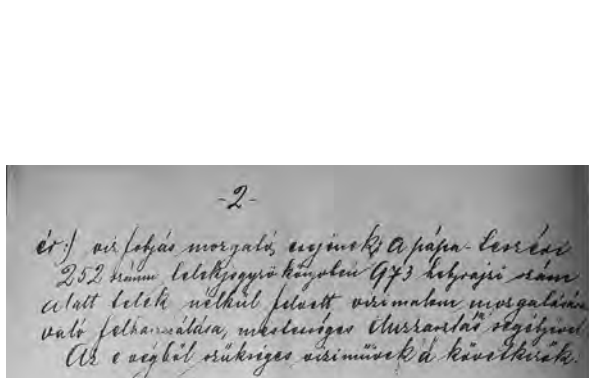
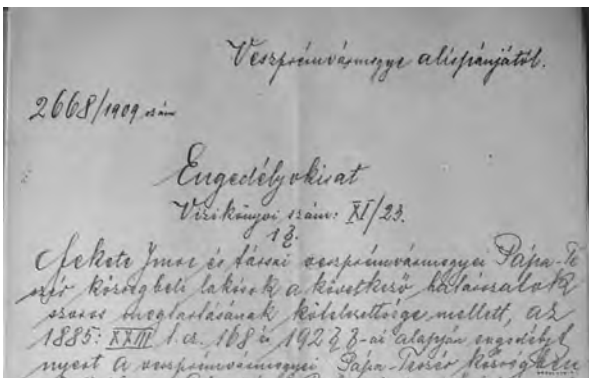
11 MNL VeVL, VII.5.b.3.-44. Betéttervek és betétfogalmazványok, Pápateszér.

12 MNL OL, S 79. 1504.

13 SCHNIERER GYULA: *A Telekkönyvi eljárás rendszeres kézikönyve honi törvényeinkhez és az országbírói értekezlet által megállapított ideiglenes törvénykezési szabályokhoz, különös tekintettel a végrehajtási eljárásra alkalmazva és példagyűjteménnyel ellátva.* Pest, 1864. 18.

■ A pápateszéri malmok tulajdonjogát igazoló 1886. évi községi bizonyítvány a telekjegyzőkönyvek (tjkv.) helyszínelési számaival (MNL VeVL, XV.127. Wöller István malomkutató /Veszprém/ malomtörténeti gyűjteménye)

■ Engedélyokirat részlete a telekjegyzőkönyv (tjkv.) helyszínelési számával, 1909 (KVL, VI.21.)

és az MNL Adatbázisok Online szolgáltatásában is, és folyamatosan bővül a digitalizált kataszteri iratok száma.¹⁴

A kataszteri felmérés (térkép, telekkönyv), a telekjegyzőkönyvek és vízikönyvek adatainak

összevetésével, valamint többszöri helyszíni vizsgálat alapján sikerült minden kétséget kizáróan azonosítanom a 25 pápateszéri vízimalom helyét, elnevezését, a malomingatlanok egykori és mai tulajdonosait.

14 L. ehhez: Török ENIKŐ: Kataszteri iratok a világhálón. Az MNL Országos Levéltára kataszteri gyűjteménye. Catastrum, 8. (2021) 4:62–64.